

Leto II - Štev. 16 (40)
UREDNIŠTVO in UPRAVA
Čedad - v/a IX Agosto 8
Tel. (0432) 7 13 86
Poštni predal Čedad štev. 92
Casella postale Cividale n. 92

ČEDAD 15.-31. avgusta 1975
Autorizz. Tribun. di Trieste n. 450
Izdaja ZTT
Tiskarna R. Liberale - Čedad

Izhaja vsakih 15 dni
NAROČNINA: Letna 2000 ltr
Za inozemstvo: 3000 ltr
Poštni tekoči račun za Italijo
Založništvo tržaškega tiska
Trst 11-5374

Odgovorni urednik: Izidor Preden
Za SFRJ žiro račun
50101-603-45361
• ADIT • DZS, 61000 Ljubljana,
Gradlišče 10/II - Telefon 22-207

Sped. in abb. post. II gr./70
Poština plačana v gotovini
Posamezna številka 100 ltr

Pogled na množico udeležencev kulturnega srečanja sosednih narodov na Kamenici

Množična udeležba in prisrčno vzdušje

Na kulturnem srečanju sosednih narodov na Kamenici

Odkritje plošče v spomin na nekdanji Arengo v Beneški Sloveniji, kjer so se zbirali okoli «Laštre» ali kamenite mize, pod lipo, pred cerkvijo ali sredi vasi hišni gospodarji — Prisotnost številnih zastopnikov kulturnih, gospodarskih in političnih oblasti — Izredno pomemben govor grmiškega župana Fabia Boninija — Bogat kulturni spored in dobra organizacija

Za letošnje kulturno srečanje med sosednimi narodi, ki se je vršilo na Kamenici pri Stari gori dne 9. in 10. avgusta, moramo poudariti, da se je odvijal zelo pomemben del napovedanega sporeda že v soboto, 9., ko so na tem kraju odkrili spominisko ploščo beneško slovenskega Arenga. Tega sobotnega dela prireditve so se udeležile številne visoke osebnosti kulturnega in političnega življenja iz tokraj in onkraj meje. Med njimi smo opazili konzula SFRJ Tepavca, predsednika izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije Toneta Bučarja in tajnika Janeza Kmeta, številne župane in občinske odbornike iz Beneške Slovenije, predstavnike beneških kulturnih društev in seveda tudi množico ljudi iz številnih naših dolin.

Po utihnitvi beneških godcev sta stopila na oder matajurski župnik Paskal Gujon in prof. Marinig, ki sta orisala pomen te velike plošče na Kamenici, na kateri so vklesane te besede: «Tle se usako lieto ponavljajo 'Sosednje', s katerimi so se beneški Slovenci avtonomno upravljali skozi 1.000 let». Na desni plošči pa: «Qui ogni anno si rinnova l'Arengo col quale gli Sloveni della Benecija si autogovernarono per 1.000 anni».

Gospod Gujon, ki je avtor knjige «Ljudje Nadiških dolin», je povedal kratko zgodovino Beneške Slovenije in da je bila ta plošča postavljena v spomin na naše pradede, ki so se zbirali pred cerkvijo Sv. Kvirina in po vrsti v Landarski ali Mjerski Banki okoli «Lašter».

Po še dolgem in izčrpnem zgodovinskem orisu naše dežele, ki ga na žalost zaradi pomanjkanja prostora, ne moremo objaviti na tem mestu, je spregovoril potem tudi prof. Firmino Marinig, ki je najprej vse prisotne pozdravil v slovenščini in v italijanščini. Tudi on je v svojem govoru obnovil glavna zgodovinska dogajanja v Beneški Sloveniji, pri čemer je seveda posvetil posebno pozornost upravnim in sodnim avtonomijam, pa tudi socialnim ugodnostim, ki so jih za časa avtonomije uživali revnejši sloji. Ob zaključku je dejal: «Nekateri mo-

rajo, pomisliti, da brez direktnega sodelovanja vsega ljudstva, ne bo mogoče rešiti vseh težkih problemov, ki nas tarejo: rešiti pa jih bomo mogli le v skladu z novo resničnostjo, ki danes tudi pri nas nastaja».

Po govoru prof. Mariniga so se udeleženci približali samemu spomeniku — plošči, ob katerem je stal simbol Kamenice — tri prekrizana debela — in gorel je kres. Takrat

je bila tudi blagoslovitev plošče in noč so zopet začeli zabavati domači godci vsem tistim, ki so tam prenočili ob prižganem ognju v šotorih.

Drugi dan, v nedeljo, so se že v zgodnjih popoldanskih urah začele pomikati proti Kamenici s štirih glavnih cest, ki vodijo na Staro goro, dolge vrste avtomobilov z vsemi mogočimi evidenčnimi tabli-

(Nadaljevanje na 3. strani)

POMEMBEN GOVOR VIDEMSKEGA NADŠKOFA

OB OTVORITVI NOVE PLANINSKE KOČE NA MATAJURJU

Sekcija Italijanskega alpinističnega kluba CAI (Club Alpino Italiano) iz Čedada je v nedeljo, dne 27. julija, otvorila na Matajurju novo planinsko kočo. Ob tej priliki je prišlo na ta najvišji hrib Beneške Slovenije izredno veliko število alpinistov in ljubiteljev gora; bilo jih je toliko, da jih ni bilo mogoče prešteti in nekateri trdijo, da jih je bilo prav gotovo več kot deset tisoč.

S to novo planinsko postojanko je dal CAI velik prispevek naši deželi, ker je valoriziral njen naravni aspekt.

Otvoritvene ceremonije so se udeležili videmski nadškof mons. Alfredo Battisti, ki je bral sv. mašo, predsednik Senata senator Spagnoli, nekateri parlamentarci ter zastopniki dežele Furlanije-Juljske krajine in Pokrajine. Prisotni so bili tudi zastopniki planinskih društev iz sosedne Slovenije.

Ob koncu sv. maše je imel zelo važen govor videmski nadškof mons. Alfredo Battisti, iz katerega prinašamo najpomembnejše odlomke:

«Hvaležni smo alpinističnemu klubu in oblastem, da so pokazali zanimanje za te uboge, preproste in dobre ljudi. To, kar lepša svet, to, kar ga bogati in ga napravi zanimivega, je človek. Prava veličina sveta je človek, ki je bil ustvarjen po božji podobi. In prav zato je človek res prava glorijska sveta. Tako je tudi res, da če srečamo po dolgih urah sa-

motne hoje kakšnega človeka, se nam zdi, da so nam postali gozd in gora prijatelji, da nam je postal prijatelj tudi svet. Torej, če se bo ohranila prisotnost človeka, se bo ohranila tudi vsa naravna lepota teh dolin. Toda ta zemlja, tako bogata lepota, raznoličnosti hribov in ponoram, na žalost ni rodovit-

(Nadaljevanje na 2. strani)

Videmski nadškof mons. Battisti mašuje pred bajto na Matajurju. Ob njem matajurski župnik gospod Paskal Gujon

PPRAZNIK EMIGRANTOV V SUBIDU V DUHU 15. JUNIJA

SODELOVANJE VAŠČANOV IN PREDSTAVNIKOV DEMOKRATIČNIH SIL

GOVORI DOMAČINA PIA CRAGNAZA, POSLANCEV SANTUZA (KD), LIZZERA (KPI) IN FORTUNE (PSI)

Kot smo že napovedali v našem listu, se je vršil v Subidu, v petek 1., soboto 2., v nedeljo 3. in ponedeljek 4. avgusta tradicionalni praznik emigrantov. Če bi ne bil človek seznanjen od časopisov in velikih plakatov, ki so bili prilepljeni po vsej Beneški Sloveniji, bi bil lahko mislil, da se je znašel v Subidu na kakšnem mednarodnem simpoziju, na kakšni

Poslanec Mario Lizzero

Poslanec Giorgio Santuz

internacionalni konferenci, sodeč po vrsti avtomobilov in evidenčnih tablicah, ki so jih nosili iz vse Evrope. To-

da to niso bili avtomobili kakšnih mednarodnih konferencirjev, pač pa naših ljudi, ki so razpršeni po vsem svetu in služijo vsakdanji kruh v tujini in so prišli na svoj praznik v Subidu v velikem številu in pripeljali za sabo tudi svojce, znanke in prijatelje. Prišli so gor, da bi v tej uporni, gorsko-beneški vasi terjali od obla-

Poslanec Loris Fortuna

sti pravico do zaposlitve doma, da bi se napravil konec prisilni emigraciji, da bi se priznale narodnostne pravice beneškim Slovincem.

(Nadaljevanje na 4. strani)

ČEDAD - TRG REZISTENCE

PRAZNIK «L'UNITA'»

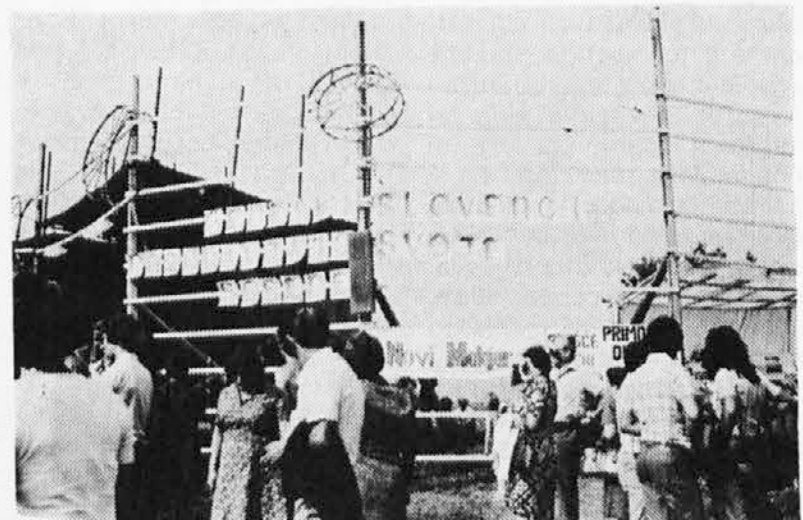
SLOVENSKI VEČER

1.IX.1975

20.30 Folklorna skupina «Sava» (Kranj)

21.30 Ples
Orkestra Folk iz Špetra
Beneški godci
Nediški karmonikarji

Pozdravil bo:
Pavel Petričič
pokrajinski svetovalec

Kozolec na Kamenici iz napisom «Beneški Slovenci pozdravljajo svoje sosede»

Ob otvoritvi nove koče . . . . .

(Nadaljevanje s 1. strani)

na in tudi drugih ekonomskih virov nima.

Prisiljena emigracija je zato spraznila te doline in najboljše sinovi te zemlje so morali oditi v inozemstvo, izruti z veliko bolečino iz svoje okolice. Mnogo se je že napravilo, da bi se zaustavila masovna emigracija, a še dosti bo treba storiti, predvsem pa je treba dati poguma tem dobrim ljudem. V prvi vrsti bi bilo potrebno ustvariti druge vire dela, bližju teh dolin, da ne bo več potrebno tolikim očetom hoditi na delo v Manzano in morajo zato vstajati zgodaj zjutraj in se vračati domov pozno zvečer, ne da bi njihove družine mogle uživati njihovo prisotnost in jim ni niti dana možnost, da bi se mogli zanimati za vzgojo svojih otrok.

Že sedaj se zahvaljujem vsem tistim, ki bodo prispevali, da se reši ta težki človeški in krščanski problem.

Ta lepa pobuda alpinističnega kluba pa mi narekuje še drugo misel in sem gotov da se s to mislijo strinjajo z menoj duhovniki, ki se žrtvujejo bratom v teh dolinah. Ljubijo Italijo!

Povedali so mi, da je ta cona ena tistih dežel Italije, ki ni bila prisvojena z orožjem, ampak je po lastni volji pristopila k italijanski skupnosti s plebiscitom leta 1866. In ta svobodna izbira je bila počaščena s pregovorno zvestobo Italiji, včasih zapečaten s krvjo.

Toda ti bratje ljubijo tudi svojo zemljo, svojo etnično istovetnost s svojim materinim jezikom, značajem, tradicijami, običaji in pesmijo.

Mislimo, da niso s soglašanjem, da se čuvajo te vrednote etnične in kulturne značaja samo principi Cerkev, ki so potrjeni v II. Vatikanskem Svetu, ampak da

Del udeležencev na otvoritvi bajte alpinističnega kluba iz Cedada na Matajurju

jih mora čuvati tudi država, kajti raznoličnost narodnosti in kulture ustvarjajo človekovo bogastvo naše domovine».

Ob zaključku govora je nadškof Battisti pozdravil vse prisotne tudi v slovenskem jeziku. Izrekel je te besede: «Srčno pozdravljam vse Slovence, prisotne pri tem obredu».

Nato je spregovoril odv. Giovanni Comelli, ki se je spomnil 30. obletnice ustanovitve CAI v Cedadu, se pravi sekcije, ki je dala pobudo in delala za gradnjo te planinske koče.

Za njim je spregovoril predsednik Senata Giovanni Spagnolli, ki se je tudi zahvalil čedadski sekciji CAI za izgradnjo planinske koče, ki je zelo pomembno delo za alpiniste in je predlagal, naj bi jo poimenovali po pokojnem senatorju Guglielmu Pelizzu. Predlog je bil sprejet z dolgimi aplazvi vseh prisotnih.

Nadalje je govoril predsednik planinskega društva iz Kobarida, ki je med drugim dejal: «Dragi planinci! Z velikim zadovoljstvom vam prinašam planinske pozdrave v imenu Planinskega društva Kobarid». Nato je govoril v italijanščini in rekel, da si morajo alpinisti, ljubitelji gora, podajati roko, katero so si prvič podali danes, tu, na Matajurju. Ljubezen do gora, hribov, nam dovoljuje, da se združijo, pobratijo al-

pinisti drugih držav in druge kulture.

To prijetno srečanje na vrhu Matajurja je zaključil s svojim govorom deželni odbornik Giacomo Romano, ki je govoril v imenu dežele Furlanije-Juljske krajine. V svojem govoru je predvsem podčrtal prispevek dežele, ne samo za izgradnjo te planinske koče, ampak še drugih koč, ki spadajo v to ombočje

«La Banda» iz Orzana in pevski zbor CAI iz Cedada so po govorih še dolgo zabavali prisotne, katere so brezplačno pogostili z odlično «pastašuto».

NAŠI OTROCI NA POČITNISKI KOLONIJI V SAVUDRIJI

V petek, 8. avgusta, je odpotovalo v Savudrijo 20 otrok iz naših dolin. Otroci so iz vseh dolin, a največ jih je iz Gorenjega Tarbja.

Kolonijo organizira vsako leto Kulturno Društvo «Ivan Trinkan» s pomočjo Slovenske kulturne gospodarske zveze v Trstu in Zveze prijateljev mladine iz Slovenije. V Savudriji bodo ostali 21 dni.

Našim otrokom želimo dober počitek in polno zabavo v tej lepi obmorski koloniji.

UNA TESI SULLA SLAVIA

R. Picciulin - Gli Sloveni in Italia. La diglossia in un paese della Slavia veneta - Università di Trento, 1975 - pag. 286

Notiamo con soddisfazione l'interesse, riferito a varie discipline, che la Slavia suscita nelle università. Vogliamo qui far cenno alla tesi di laurea di Rodolfo Picciulin, goriziano, sotto il titolo «Gli Sloveni in Italia. La diglossia in un paese della Slavia veneta», relatore il prof. G. Harrison della facoltà di Sociologia dell'Università di Trento.

Di per sé è interessante che l'estensore del grosso volume, dattiloscritto e fornito di bibliografia ed utili note, abbia ritenuto di rivolgersi anche a nostre associazioni culturali, per gli indirizzi generici e pratici di ricerca.

Molto interessante è il contenuto: la prima parte esamina i rapporti storici, economici, culturali e politici degli Sloveni in Italia, con ampie note antropologiche e storiche riferite a ciascuna delle comunità locali slovene: Trieste, Gorizia, Slavia, Valcanale, in capitoli sintetici e strutturati, ricchi peraltro di informazioni.

La seconda parte, in cui ap-

paiono — corredate di commento, conclusioni e classificazione sociologica — trenta interviste svolte a Tribil Superiore (Gorenj Tarbij), comune di Stregna (Srièdnje). Le interviste forniscono una completa «autopresentazione» dei nostri sloveni, riguardo la propria collocazione linguistico-culturale, al livello di assimilazione ed all'analisi delle relazioni socio-linguistiche.

Certo non sarà difficile al lettore scorgere le insufficienze e gli aspetti soggettivi di questa autopresentazione culturale, come quella del giovane che ritiene ingenuamente compatte le parlate lontane e più differenziate le prossime, o dell'anziano che dà anche due risposte opposte, forse con atteggiamento di scontata prudenza.

La tesi di laurea di Picciulin andrebbe diffusa, per diventare strumento di lavoro per tutti, per la ricchezza del materiale e la bibliografia, alla quale non sfuggono le ultime cose pubblicate dai nostri circoli.

KAKUO SO SI PISALI NAŠI TE STARI

Rjedko kajšnemu je znano, kakuo so si pisali med sabo naši te stari. Kajšan ne bo vjervu, če mu porčemo, da so si pisali po slovensko. Po naših hišah se še dobijo stara pisma, od moža, ki je pisu ženi iz Amerike, brat bratu, sin očetu, ali parjateu parjatelju od vojakov. Obljubljamo braucem, da bomo od časa do časa objavljali tudi te pisma.

Pisma so napisana z zmješano, italijansko in slovensko grafijo. Tuo lahko zastopimo, če pomislimo, da jih ni obedan učiu pisati s slovenskimi črkami. Besede pa so use slovenske. Pisma bomo prepisali u slovensko grafijo.

TONA KEŠANU IZ ZVERINCA ODGOVARJA GENIJU PEKNEMU

Dragi Genio,

Prašaš me, kakuo se nahažam u vojaškem stanu. Povjem ti na kratko:

Na slamci se lepuo spi, pa učasih še harbat me boli. U rokah imam kruha, gaveta je suha, prejmem za gavetin, ga ni not en kuartin, ostažam tvoj vedni parjateu

Tonin

DON PASQUALE GUJON

BENEČIJA LA GENTE DELLE VALLI

31

In tale comunità è notevole la distinzione dei gruppi familiari prima che dei gruppi tribali ed è notevole la dipendenza dei nati dalla madre per tutta l'infanzia più o meno lunga. Dunque anche l'uomo, soggetto del diritto di libertà e responsabilità, libertà necessaria per l'esplicazione della sua personalità, è, prima di tutto, membro della famiglia ed in secondo tempo, della comunità di cui ha bisogno per perfezionarsi.

Per inciso: le dottrine totalitarie, considerando l'uomo solo in funzione della comunità, lo declassano al livello degli insetti. Si ha l'impressione che anche nella chiesa cattolica, in questi ultimi tempi, ci siano delle for-

ti correnti che, scimmiettando le idee «progressiste», vedano e giudichino tutte le azioni dell'uomo unicamente in chiave comunitaria.

LA SCIENZA ci dice che lo sviluppo della mente è profondamente ed inseparabilmente legato allo sviluppo del sistema nervoso. Cinque mesi prima della nascita, tutte le cellule del sistema nervoso (undici miliardi, più o meno) sono già formate, avviene allora un processo di modellazione, ossia si verificano certi cambiamenti nelle cellule. Ciò da luogo ai così detti «modelli di comportamento», o «istinti» secondo la Montessori.

Un modello di comportamento è la reazione ad un cer-

to stimolo. Ci sono modelli di comportamento che coordinano le varie parti del corpo e quelli che cooperano alla maturazione della mente. Anzi la mente consterebbe di un numero infinito di questi modelli resi possibili dalla progressiva organizzazione del sistema nervoso.

Non è necessario ricordare tutto ciò che ci insegnano i teorici in questo campo. Quanto esposto è sufficiente a spiegare due effetti che ne derivano.

IL PRIMO EFFETTO è stato constatato da Herschel. Questi, basandosi sull'analogia del comportamento di tutti gli animali nell'infanzia, ha compiuto il seguente esperimento: tolse i piccoli di un'anatra canadese e li collocò ad un'anatra fatta di latta e stracci. Dopo qualche giorno, introdusse pure la madre dei piccoli. Essi non accettarono la madre, ma andarono a rifugiarsi sotto quella fatta di stracci e, se questa veniva trainata, la seguivano.

L'esperimento tende a dimostrare che, se il bambino

è affidato ad altra persona o ad un istituto, avrà minore attaccamento ai genitori; la famiglia avrà meno parte nell'inconscio della sua personalità. Non si crederà tanto parte di una famiglia, quanto di una comunità non ben definita. Esempio tipico: Sparta allevava i bambini soltanto dopo la loro prima infanzia, ed essi conservavano l'amore ed il rispetto — proverbiale — per i genitori; la Russia di Stalin prendeva i bambini già nel giardino d'infanzia, e questi divenivano i delatori dei loro stessi genitori presso i Soviet locali, tanto da provocare la condanna alla Siberia.

Una famiglia di emigrati in Belgio: la madre si era lamentata perchè aveva dovuto abbandonare il lavoro in fabbrica per attendere alla cura del figlio: l'aveva dovuto togliere dalla scuola materna. Il bambino si comportava coi genitori come con due persone del tutto estranee. Ad essi preferiva la compagnia della istitutrice e dei coetanei.

Scriva Ino Vecchi: «Per eliminare in Cecoslovacchia l'in-

flusso della donna sulla famiglia, bisognava allargare la rete delle istituzioni sociali» moltiplicando nidi d'infanzia ed asili.

La On. Jotti, nel dibattito del 7 febbraio 1967 di tribuna politica, insiste che si devono moltiplicare le scuole materne per liberare la donna dalla schiavitù del lavoro di casa.

La dignità ed i diritti della donna sono eguali a quelli dell'uomo. Però le attitudini differenti. Tutti lo sanno. Giustamente sindacalisti, sociologi ecc. combattono perchè l'operaio abbia una retribuzione sufficiente anche per la famiglia. Il legame più forte di una famiglia sono i figli. Se si colloca la madre in fabbrica ed i figli in un istituto o asilo, quella non è più una famiglia. In relazione alle conseguenze, è fuori luogo tutto il chiasso a proposito del divorzio quando quelle arrivano già per altre vie: lo si vede nel nostro Paese.

A molti genitori piace la furbizia del cuculo: affidare ad altri la cura di allevare la prole e liberarsi così di quelle

seccature. E' molto comodo. La vocazione al matrimonio comporta dedizione e sacrificio, tra l'altro, anche del tempo e del minor guadagno.

In una discussione a cui presenziava anche uno psicologo che va per la maggiore in Italia, qualcuno dei presenti dichiarò: «E' meglio una cattiva famiglia che un buon istituto o asilo». Nessuno lo contradisse. Infatti nessuno può supplire una madre, per quanto sprovveduta. In vista di tante difficoltà che si incontrano nella educazione dei piccoli, già la Montessori dichiarò che il maestro dovrebbe essere scienziato e mistico. E Arnold Gesell: «E' la madre che, in armonia coll'andamento ed il tono di sviluppo del bambino, sa come e quando intervenire nel modo migliore colla sua guida».

La On. Bartoli Macrelle sostenne: «L'istituto familiare è crollante; la donna bisogna che cerchi il modo (pensioni, previdenze ecc.) di restare il pilastro della famiglia».

(Continua)

Na kulturnem srečanju sosednih narodov . . . . .

(Nadaljevanje s 1. strani)

cam: domačih, iz raznih krajev Slovenije, Avstrije in nešteti tujih, v katerih so potovali na ta zgodovinska tla naši emigranti, ki so prišli domov na počitnice in je bil njihov najglavnejši cilj udeležba tega, že petega kulturnega srečanja.

Vreme je bilo prekrasno, le pozneje so se nad to planjavo, kjer je bil shod, pripodili težki oblaki. Že dosti časa pred napovedano uro osred-

Don Paskal Gujon

nje proslave, je izgledala Kamenica kot travnik, ali če jo hočemo imenovati senošet, kjer raste na tisoče vrst živopisnih cvetic, kjer pojejo slavčki in poletavajo metuljčki. Da, tako bi se zdelo človeku, če bi ta travnik videl z vrha, morda iz helikopterja, aviona, ali pa če bi sam imel peruti, da bi poletel v zrak. Kamenica se je zdela skoraj premajhen prostor za tolikšno število ljudi, saj so se morali udeleženci kar gnesti eden z drugim, če so hoteli slediti bogatemu kulturnemu programu.

Predno povemo, kako se je vse odvijalo, naj omenimo, da je sredi tega obsežnega planinskega travnika kraljeval kozolec, na katerem je bil napis «Beneški Slovenci pozdravljajo svoje sosede». Poleg kozolca, v katerega je bil vstavljen tudi govorniški oder, pa se je dvigal proti nebu simbol Kamenice — trije drogi na vrhu prekrizanih debel, na katerih so plapolale slovenska, italijanska, avstrijska in furlanska zastava.

Prof. Giuseppe Marinig

Med množico domačinov in emigrantov (nekateri med njimi so prišli celo iz Južne Amerike in Avstralije) so se pomešali številni gostje z Goriškega in s Tržaškega, s Koroške in iz Slovenije, pa tudi precej Furlanov se je zbralo.

Poleg številnih beneških županov, občinskih svetovalcev Nadiške gorske skupnosti, smo med prisotnimi opazili tudi poslanca Albina Škerka in Maria Lizzera (KPI), deželnega svetovalca Arnalda Baracettija (KPI), pokrajinske svetovalce Pavla Petričiča in Renza Toschija (KPI) ter Jožefa Chiabudinija (KD), predsednika Slovenske komisije pri PSI Branka Pahorja ter predstavnika Furlanskega gibanja Giorgia Jusa. Prisotna je bila tudi delegacija občine Doline, številna zastopstva pa so poslale tudi družbenopolitične organizacije s Tolmškega.

Slovensko kulturno gospodarsko zvezo sta zastopala predsednik Boris Race in tajnik Darij Cupin. Prisotni so bili tudi ravnatelj SSG iz Trsta Filibert Benedetič, predsednik NSK inž. Renko ter drugi javni delavci iz Trsta in Gorice. Pokrajinsko zvezo partizanov ANPI je zastopal njen predsednik Federico Vincenti, za furlanske emigrantske organizacije sta pa bila prisotna Alfredo D'Antoni (ALEF) in Gino Bassi (ACLI).

Župnik Zuanella medtem ko blagoslovja spominsko ploščo Arenga

Srečanja se je udeležil tudi špeterski dekan Francesco Venuti, goriški duhovščino pa je predstavljal Marjan Komjanc.

Seveda so se na Kamenici zbrali tudi vsi kulturni delavci iz naše Benečije, saj so bila pri organizaciji tega srečanja soudeležena vsa beneška društva.

Srečanje se je kot prejšnja leta začelo z mašo v štirih jezikih, ki so jo darovali gospodje Paskal Gujon, Arturo Blasutto, Mario Laurenčič, Valentin Birtič, Emil Cenčič in Marjan Komjanc. Mašo je spremljalo petje pevskega zbora «Rečan» iz Les.

Med mašo so duhovniki na kratko negovorili prisotne v slovenščini, italijanščini in v furlanščini. Vsi govori so poudarjali željo po mirnem sožitju med sosedi, med medsebojnim spoštovanju in ljubezni, po napredku vseh.

Med mašo v štirih jezikih.

Župnik iz Trčmuna Božo Zuanella pa je podčrtal, da danes ne moremo dopustiti, da bi kdo delil ljudi na svobodnjake in hlapce, na večvredne in manjvredne, ker imamo vsi ljudje iste pravice in enako dostojanstvo. To velja tudi za narode in jezike, ki jih ne smemo vrednotiti po vojaški in politični moči, ampak po duhovnih in kulturnih vrednotah.

Naj nam oprostite vsi ostali, ki jih ne omenjamo na tem mestu «Novega Matajurja».

Nimamo prostora, tako smo se že ob začetku oprustili večim drugim.

Nadvse smo se razveselili, ko smo zagledali na govorniškem odru grmiškega župana inž. Fabia Boninija, ki je najprej pozdravil oblasti, ki so se udeležile srečanja ter vse pri-

«Ne trdimo, da je naša deželica najlepša na svetu», je nadaljeval inž. Bonini, «a za nas je tako, kot bi to bilo res. Ti hribi, ta strma pobočja, so za nas, dom, torej varnost, prijateljstvo, življenje in mir».

Prav ob besedi mir se je grmiški župan spustil v razglabljanje o preteklosti Beneške Slovenije, skozi katero so šle najhuše vojne grozote. Skozi stoletja je bila Benečija prizorišče izbruhov sovraštva, danes pa mora prevladati zdrava pamet po medsebojnem razumevanju. V takem vzdušju bodo namreč Beneška Slovenija in dežele pridobile na pomenu. Dokazati moramo, da lahko živimo drug ob drugem ne samo v miru, ampak tudi tako, da si medsebojno koristimo, dokazati moramo, da je tisto, kar nas ločuje, manj pomembno od tistega, kar nas druži, prispevati moramo k utrjevanju tega mostu med narodi, omogočati medsebojno spoznavanje, pomesti s starimi predsodki in prepričati zastajanje novih; je tako bomo živeli v miru kot kulturni ljudje», je končal inž. Bonini.

Njegov govor v italijanščini prinašamo na drugem mestu. Po drugih govorih in nastopih že napovedanih pevskega zbora so zaključili to kulturno srečanje «Veseli planšarji», ki so godli vesele viže in podkurili mlade in stare pete.

Po nastopu pevskega zbora uslužbencev «Iskra» iz Bovca so stopili na oder še nekateri člani društva «Rečan», ki so izvedli dva humoristična prizora. Po besedilih I. Predana so sicer pripravili več takih humoresk v domačem narečju, a njihovo izvedbo je pre-

kinil dež, ki se je prav tedaj usul iz temnih oblakov.

Če ne bi začele padati tako debele kaplje dežja, bi se še dosti ljudi zabavalo ob prijetnih zvokih harmonike. Nekateri so se sicer po kratki plohi vrnili na svoje domove, a prišli so spet novi udeleženci kulturnega srečanja, čeprav pozno v noč, ko ni bilo nevarnosti nevihte, ki se je

pripravljala že dosti ur pred zaključkom.

Po tem kulturnem srečanju, kot smo že v začetku povedali, petem, se zdimo kot prerojeni in da bomo kmalu vzklikali, da so vsi ljudje po rojstvu enaki in imajo enake pravice. In tisti dan bo odpravljeno orožje in sovraštvo, zavladal bo mir in spoštovanje med vsemi narodi sveta.

IL DISCORSO IN ITALIANO DEL SINDACO DI GRIMACCO ing. FABIO BONINI

Salutiamo innanzi tutto le autorità che hanno avuto la sensibilità di intervenire a questa manifestazione.

Gli amici friulani, sloveni e carinziani e tutti voi che siete venuti qui per trascorrere qualche ora in serena compagnia con genti si diverse ma vicine.

Salutiamo in modo particolare voi emigranti, specie quelli che devono riprendere la strada dell'estero in cerca di una non sempre sicura occupazione.

Voi che giornalmente vivete in mezzo a genti con lingua e usanze diverse e da anni praticate in concreto la convivenza civile tra i popoli (anche se i sentimenti di chi vi ospita non sempre sono corretti e adeguati ai tempi in cui viviamo).

Qui intorno i nostri monti, i nostri paesi, quello che rimane dei nostri campi e dei nostri prati tanto faticosamente ricavati dai nostri antenati.

Non diciamo che questa è la regione più bella della terra, ma per noi è come se fosse così.

Per noi questi monti, questi versanti ripidi (tele naše grive) rappresentano la casa con la sua atmosfera di sicurezza, di amicizie, di vita e di pace.

E' nella pace, nella collaborazione e nel buon vicinato che può prosperare la vita.

Qui la pace non ha avuto sempre una esistenza facile.

Guardiamo questi prati. Sul terreno ove ora stanno correndo i vostri figli proprio qui, in particolare, cinquanta anni fa hanno perso la vita centinaia di giovani di tante nazioni.

La chiesetta di S. Nicolò, che avete incontrato venendo da Castelmonte, è stata testimone di violenze inaudite.

Sulle montagne che ci circondano centinaia di migliaia di giovani hanno per sempre interrotto la loro esistenza.

Ed erano giovani di tante nazioni.

Per secoli la nostra regione è stata il teatro, il campo d'azione in cui si è scaricato l'odio accumulato in tutta l'Europa.

Qui le guerre più terribili sono state combattute negli ultimi cento anni. La nostra terra dovrà essere in futuro ancora teatro di queste follie? Confidiamo di no; siamo certi che la ragione ha finalmente soggiogato la violenza.

Siamo certi che anche in questa parte dell'Europa il buon senso prevarrà.

In questo nuovo clima, ne siamo certi, la nostra regione e quelle vicine (in particolare il Friuli, la Slovenia, la Carinzia) avranno la loro importanza.

Non tragica come nel passato ma positiva, come un ponte gettato per facilitare la circolazione oltre delle merci anche delle idee, e della reciproca conoscenza.

Dobbiamo premere per dimostrare che si può non solo tranquillamente, ma addirittura con profitto, convivere con popoli diversi.

Dobbiamo mostrare come la lingua, la cultura, sistemi sociali diversi sono solo accidenti senza importanza di fronte al fatto siamo tutti quanti uomini.

Nastopajo mladi Benečani s humorističnimi prizori.

SODELOVANJE VAŠČANOV

(Nadaljevanje s 1. strani)

Letos je subiški sekciji Zveze slovenskih izseljencev uspelo zbrati okrog organizacije praznika veliko število mladih požrtvovalnih vaščanov, ki so s svojim delom res veliko prispevali k uspehu praznika.

Pozitivnost teh praznikov in upravičenost zahtev, ki jih Zveza slovenskih emigrantov poudarja od svoje ustanovitve pa so s svojo prisotnostjo podčrtali številni izvoljeni predstavniki in predstavniki organizacij.

Tako so poleg domačina Pia Cagnaza spregovorili prisotnim emigrantom in številnemu prebivalstvu še predstavnik ANPI Cesare Pacini ter poslanci Giorgio Santuz (KD), Mario Lizzero (KPI) in Loris Fortuna (PSI).

Pio Cagnaz

Posebej moramo podčrtati prisotnost predstavnika DC, saj se je slednja zadnja leta dosledno izmikala stalnim in vztrajnim pozivom subiških emigrantov, naj se udeležijo njihovih praznikov in debat, ki so jih ob praznikih organizirali. Deželno upravo je predstavljal na letošnjem prazniku tajnik odborništvu za delo Rolando Cian.

Med številnimi domačini smo opazili novoizvoljenega pokrajinskega svetovalca prof. Paola Petriciga (KPI), ter predstavnike beneškoslovenskih organizacij: predsednika Zveze slovenskih izseljencev iz Beneške Slovenije Marka Petrigha, tajnika Dina Del Medica ter številne odbornike, predsednika kulturnega društva «Ivan Trinko», dr. Viljema Černa, predsednika beneškega Planiškega društva Jožka Kukovca ter številne odbornike in člane drugih beneških društev.

Osnovni del praznika je potekal v nedeljo popoldan. Ko je godba iz Doline na trgu zaigrala nekaj koračnic in so na plesišču rezijanski plesalci odplesali prve štiri plese, je na oder stopil domačin Pio Cagnaz, ki je v imenu subiške sekcije Zveze slovenskih izseljencev v slovenščini pozdravil prisotne in se zahvalil vsem, ki so sodelovali pri organizaciji praznika. Nato je spregovoril o problemih emigrantov, ki so prva žrtev sedanje go-

spodarske krize. Kako gospodarji izkoriščajo in ustrahujejo izseljene delavce, je pokazal na primerih iz Švice, kjer v nekaterih podjetjih ne podaljšujejo delovnih pogodb, druge zahtevajo od delavcev večjo storilnost, spet druge jim nižajo plače. Cagnaz je nato omenil zasedanje mešane italijansko - švicarske komisije, ki je potekalo vsekakor v neprimernem trenutku, da bi lahko zagotovilo italijanskim delavcem v Švici ustrezne zaposlitvene in delovne pogoje. Glede tridesete obletnice osvoboditve je Cagnaz dejal, da jo emigranti proslavljajo tako doma kot v tujini (in da pri teh proslavah vseskozi mislijo tudi na današnji fašizem, na provokacije, zarote in pokole, in da so vedno pripravljeni dati svoj bistven delež v boju proti tem silam preteklosti. Glede problemov Slovencev v videmski pokrajini pa je obžaloval, da kljub neštetim zahtevam emigrantov in vsega beneškega prebivalstva še vedno ostajajo nerešeni. Ob koncu je Cagnaz povzel osnovne zahteve beneških izseljencev: emigracija naj postane stvar svobodne zbirne posameznika, ne pa življenjska nužnost; beneške vasi naj spet zaživijo polno življenje, kar se bo lahko zgodilo le z demografskim dvigom; beneške Slovence naj priznajo za manjšino in jim dodelijo vse pravice, ki iz tega priznanja sledijo.

Za Cagnazem je spregovoril predstavnik ANPI Pacini, ki je predvsem oral vlogo Subida v boju proti nacifašizmu, vlogo ki jo je

Nastop znane rezijanske folklorne skupine

vas plačala z dvakratnim po- žigom. Ko pa je bila vas po vojni še v ruševinah, so morali njeni prebivalci po kruh v tujino. Nekdanji partizani so postali današnji emigranti. Odšli so iz gospodarskih razlogov, nekateri pa tudi zaradi političnih diskriminacij, ki so jih doletele. Predstavnik ANPI je nato poudaril pomen junijskih volitev, ki so pokazale, da gre zaupanje državljanov vse bolj tistim strankam, ki so se borile proti fašizmu in ki so tudi danes na najbolj odločnih antifašističnih stališčih. Ob koncu svojega pozdrava se je izrekel za utrjevanje dobrososedskih odnosov z Jugoslavijo ter za priznanje slovenske manjšine v videmski pokrajini, kateri je treba dati možnost, da se svobodno izraža kot taka.

Od prisotnih parlamentarcev je prvi spregovoril poslanec Santuz, ki se je najprej dotaknil splošnih problemov gospodarstva in zaposlitve. Dejal je, da bodo v jeseni potrebni veliki napo-

Godba na pihala iz Doline

ri za ohranjanje delovnih mest in da bo te napore delavsko gibanje zmoglo samo, če bo enotno. Prav tako bo enotnost delavcev pomagala pri rešitvi problemov emigracije, za katero vsi želijo, da bi bila končno odpravljena. Glede slovenske manjšine je Santuz dejal, da je to velik problem, s katerim pa se bo treba spoprijeti in najti ustrezno rešitev. Omenil je mednarodno konferenco o manjšinah, ki je dala nekatere konkretne predloge, o katerih bo potrebno razpravljati v parlamentu in v deželnem svetu ter tako zagotoviti nemoten razvoj vseh kulturnih in etničnih elementov, ki nikakor ne smejo izginiti.

Poslanec Lizzero je ob začetku svojega pozdrava poudaril, da je subiški praznik postal že tradicija za Slovence iz Benečije, ki delajo in se borijo za svoje pravice po vsej Evropi, obenem pa izrazil željo, da bi taki praz-

ni posledica zgrešene politike, tvor na državnem telesu, ki ga bo treba odločno odrezati. Danes gledamo v bodočnost z negotovostjo, posledice gospodarske krize zvrčajo evropska industrijska podjetja predvsem na izseljence. Treba bo ustvariti nov razvojni model, zagotoviti nova delovna mesta, da se bodo emigranti resnično lahko vrnili. 15. junij je pokazal možnosti novega načina upravljanja, vnesel zmerno med konservativne sile, utrdil pa enotnost med levico in vsemi resnično ljudskimi silami.

Po govorih je na prireditvenem prostoru najprej zaigrala dolinska godba, nato pa je spet nastopila folklorna skupina iz Rezijskega deloma svojega programa. Prijazni napovedovalec je delno v rezijansčini in delno v italijanščini seznanil prisotne z zgodovino skupine ter s folklornimi posebnostmi Rezijske občine. Občinstvo pa je z zanimanjem sledilo prabitnemu plesu in nagradilo plesalce z navdušenim aplavzom.

Ob koncu naj omenimo še vrsto manifestacij, ki so spremljale praznik emigrantov. V petek zvečer so v Subidu predvajali film «All'armi, siam fascisti», ki si ga je ogledalo več sto ljudi. V soboto zvečer so imeli ples z ansamblom Kraški odmevi, med plesom pa se je devet parov pomerilo v tangu. Zirijska je prvo mesto in pokal Zveze slovenskih izseljencev prisodila paru iz Vidma, drugo domačemu paru iz Černjeje, tretje pa neke- mu drugemu paru iz Vidma. Seveda ni manjkalo veselega razpoloženja: ob kiosku na trgu je posebno izstopala skupina fantov iz Čenebole, ki je s petjem zabavala sebe in druge. Slišali smo nekatere znane slovenske ljudske pesmi in vrsto manj znanih beneških, otožnih, vavalskih in šaljevih.

Velik uspeh je imel ples tudi v nedeljo, ko so plesalci tudi izvolili emigrantsko lepoto. Trak in pokal je pripadel mladi Marlen Tracogni, za družici pa sta ji bili izbrani Vittoria Pacifici in Annamaria Marchesetti. Se pred volitvami pa je nastopil beneški glasbenik Anton Birtič s pevcema Adrio Gujon in Frankom Kukovcem. Izvajali so Birtičeve in druge beneške pesmi.

Podbonesec

STUPICA

SKORAJ 120 TAUZENT
PREHODOV ČEZ OBMEJNI
BLOK U MJESCU JULIJU
1975

U preteklem mjescu juliju je šlo čez konfin na Stupici, na oba kraja 118.936 ljudi.

Od teh je šlo z regularnimi pasaporti 103.435, s propustnicami pa 35.496. Od teh je bilo največ italijanskih državljanov, za njimi sledijo Jugoslovani. U primerjavi z lanskim juljem se je število prehodov puno povišalo.

TRADICIONALNI PRAZNIK U PODPOLICI

Športno društvo iz Podbonesca organizira usako ljetu tradicionalni praznik pri Podpolici. Ta praznik poma- ga pri pridobitvi denarja za delo športnega društva. Podpolica je ravšina blizu Podbonesca na drugi strani Nedize. U tem lepem kraju je bilo puno judi, ki so paršili, da bi se veselili. Posebno jih je zanimalo tekmovanje tanga in valzerja.

Domači prazniki združuje- jo u veselju naše judi. In prav tako je bilo u Podpolici.

RUONAC

NI BRESKVI

Ruonac ni poznani po naših dolinah in po svetu samo po svojih dobrih ljudih, pač pa tudi po dobrem sadju, predvsem po dobrih breskvah, za katere so dobili pridni ruonški kmetje priznanje in premije na razstavah (moštrah) tega okusnega in sladkega sadeža u Čedadu, Vidmu in Veroni. O tem smo pisali že lanske ljetu. Modernega in racionalnega sadjarstva je učio kmete iz Ruonca njih dolgoletni dušni pastir, parvi beneško-slovenski pesnik Petar Podreka.

Puno ljetu so sadjarji iz Ruonca lepuo prodajali svoje pardjelke. Takuo so imjeli zadost denarja, da so živjeli doma. Šele za puno ljetu po drugi uejski, ko so začeli saditi breskve tudi po rauninah in planjavah, kjer so z majšim trudom in buj nisko špežo pardjelali sadje, da so bili targi prepuni tega blaga, je začela kriza tudi za ruonške breskve. Zatuo so morali tudi ljudje iz teh vasi s trebuhom za kruham po svjete. Tisti pa, ki so ostali doma, niso opustili gojenja tega sladkega sadja. Ljetos so upali, da bo lepuo zaslužili, a je paršla nad nje druga štrafinga. Strašna tuča jim je uničala use breskve in napravila tajšno šodo, ki se ne bo poznala samuo ljetos, pač pač pa tudi prihodnje ljeta. Upamo, da jim bojo oblasti pomagale.

PRAPOTNO

15 ŽENSK DOBILE KRIZE
«CAVALIERE DI VITTORIO VENETO»

Pred kratkem je bila na sedežu našega komuna ob prisotnosti vojaških in civilnih oblasti kratka ceremonija. Podelili so križce «Cavalieri di Vittorio Veneto» petnajstim ženskam iz vasi našega komuna, ki so bile «nosilke» u parvi svetovni uejski. Nobile so italijanskim sudatom na hrib Korado municijo in živež. Zatuo so skoraj po 60 ljetih dobile križec kavalirja.

Te ženske so: Angelina Bodigoj, Luigia Kaučič, Irene Duri, Luigia Durjavič, Virginia Ermiz, Antonia Florjančič, Felicita Magnon, Amalia Pauša, Giuditte Pizzulin, Maria Sibau, Antonia Stanič, Rosa Velišič, Maria Zorzutti, Antonia Zotič in Felicita Zotič.

SV. LIENART

GORENJA MJERSA

U nedjejo, 3. augusta, nas je za saldu zapustu Gigi Zorzutti - Luigi. Umaru je u čedadskem špitalu in je biu star 61 ljet. Rajnik Zorzut je djelu puno ljet u belgijskih minierah. Hudo je biu ranjen na djelu, poleg tega pa je biu bolan za minatorsko boljezan s silikoso. Živeu je od invalidskega penziona.

GRMEK

KLODIČ

SV. JAKOB SALDU BUJ
«SUH»

Naši te stari pravijo, da je biu u njihovih cajtih praznik Sv. Jakoba narbuj velik u rečanski dolini. Nanj so parhajali ljudje iz usjev krajev. Tudi nekaj ljet nazaj, ko so se še dobili mladinci dobre volje, so lepo organizirali šagro s igrami in kulturnim programom.

Odkar so izgnali pevski zbor «Rečan» iz odra, se šagra vič ne organizira, al pa se napravi samuo ples z «marcio campestre», ki jo napravi A.N.A. «Sv. Jakob postaja saldu buj sud», pravijo tisti, ki so bli navajeni videti u preteklosti velika praznovanja.

DOL. BRDO

Tri smarti hnadu u eni hiši

U nedjejo, 3. augusta, zjutraj je umarla u čedadskem špitalu Felicita Feletig, u duova Canalaz. Stara je bla 77 ljet.

Rajnka Felicita je bla Kapučova iz Platca, a je živjela na Dolenjim Brdu, pri Vizinih, kamar se je poročila nje hči Justina.

Le u nedjejo popudan je umaru iz iste Vizine hiše, Mario Vogrig, Justinin svak. Star je biu 43 ljet. Pogreb Felicite je biu u pandjejak 4., Marja pa u torak 5. augusta. Oba sta podkopana na Ljesah.

Ko gremo u štampe smo zvjedeli, da je smart za par dni potem se u trečjo prestopila prag Vizine hiše in pobrala Bruno Vogrič, ki so jo s telegramom poklicali iz Anglije na pogreb brata Marja. Od žalosti in duge poti ji je odpovedalo za nimar sarce.

Tako hudo prizadeti družini izrekamo naše globoko sožalje.

TIPANA

SAMO ZALOSTNE

Zapustili so nas: Berra Maria, stara 69 let. Bila je već let pisarnica našega komuna.

U videmskom špitalu je umaru po dugi bolezn Noacco Giuseppe (Zef). Rajnik Noacco je delal već let u Rajlelju. Star je bil 55 ljet. Zapušća ženo in štiri otroke.

Na hitro je zmanjku svojim dragim Mario Koos. Star je biu 45 ljet.

Vsem prizadetim družinam izrekamo naše globoko sožalje.

Predstavnik ANPI-JA Pacini

Stabilizzazione e riduzione degli stranieri in Svizzera

LE NUOVE NORME DEL CONSIGLIO FEDERALE

Dopo aver consultato i Cantoni e i circoli interessati, il Consiglio federale ha emanato, nella sua ultima seduta prima delle ferie estive, l'attesa nuova Ordinanza che regola l'effettivo degli stranieri. Essa entrerà in vigore il 1.º agosto p.v. per il periodo che va fino al 31 luglio 1976. I Consigli federali Grugger e Furgler ne hanno illustrato gli obiettivi e i contenuti nel corso di una conferenza stampa. Nel suo insieme l'Ordinanza inasprisce il disegno proposto in procedura di consultazione lo scorso mese di maggio. Il Consiglio federale intende, nella misura del possibile, proteggere il posto di lavoro dei lavoratori svizzeri e insieme anche quello degli stranieri che vi risiedono da lungo tempo. Finora prevedeva di ridurre nuovi contingenti di immigrati allo scopo di perseguire la **stabilizzazione**, sull'arco di un decennio, della

popolazione straniera. In avvenire e con gli stessi mezzi, vuole anche **diminuirli**. Diminuirli non già nello spazio di dieci anni, ma entro quest'anno stesso. In questa operazione ardua e spregiudicata, il Consiglio Federale ha trovato un alleato nella crisi economica in atto che spinge molti lavoratori, domiciliati o meno, a far valigia.

Già alla fine del mese di aprile le statistiche registrano questa inversione di tendenza e le autorità federali hanno preso la palla al balzo per bruciare le tappe della stabilizzazione e della riduzione della popolazione straniera. Questo esodo, «volontario» per modo di dire perché non scattano le disposizioni dell'UFIAMT e salva la faccia ufficiale della Svizzera ma «forzato» perché il sottofondo della mentalità e dell'amministrazione è più forte della Ordinanza stessa, è carico di in-

cognite per chi non si rassegna a vivacchiare in qualche modo in Svizzera. Rientrando in Italia, il lavoratore sprovvisto di una lettera di licenziamento non potrà beneficiare della assistenza e pregiudicherà un suo ritorno in Svizzera perché i contingenti riservati ai cantoni sono sospesi dall'Ordinanza.

Vediamo comunque le disposizioni dell'Ordinanza, in dettaglio:

Stabilizzazione e riduzione: Il Consiglio federale non si limita ad arrivare alla «stabilizzazione» della popolazione straniera, ma si propone anche la «riduzione». Quello che ci si riprometteva di portare in porto in dieci anni, sarà cosa fatta alla fine di quest'anno.

Aboliti i contingenti ai cantoni: Il Consiglio federale ribadisce il proposito espresso nel progetto di maggio e cioè l'abolizione dei contingenti dei lavoratori annuali riservati ai Cantoni. Restano a loro disposizione e resti della precedente legislazione, ma la Ordinanza porta una variante restrittiva rispetto al progetto di maggio. I Cantoni avranno il diritto di disporre di un terzo, anziché della metà, dei resti (al posto di 5.000, non più di 3.000). Il Consiglio federale si riserva il diritto al «blocco» totale di queste elargizioni ai cantoni, ma non prima di averli consultati.

Riserva per le necessità «federali»: Il Consiglio federale si riserva un contingente di 2000 altri nuovi lavoratori per varie necessità «federali» e altro.

Lavoratori «stagionali»: Il Consiglio federale riduce gli stagionali da 192000 a 145000 unità. Ristabilisce inoltre le possibilità di ottenere il permesso di soggiorno prima del 1.º aprile allo scopo di beneficiare delle modalità di trasformazione da stagionale ad annuale (cinque soggiorni consecutivi di nove mesi e dal 1.º gennaio prossimo, solo quattro soggiorni consecutivi di nove mesi). Il permesso di lavoro sarà rilasciato per il 15 marzo di ogni anno.

FRONTALIERI: Le norme vigenti restano in vigore senza nessun cambiamento.

NUOVA CATEGORIA DI LAVORATORI: E' stata creata una nuova categoria di lavoratori. Si tratta di stranieri che intendono venire in Svizzera, senza famiglia e per un anno al massimo, allo scopo di perfezionare le loro conoscenze. Questi permessi di corta durata concernono in particolare i praticanti, le ragazze alla pari, i beneficiari di borse di studio, gli «stagiaires» e tutte le altre persone che desiderano perfezionarsi in Svizzera durante un soggiorno temporaneo.

A questa nuova categoria è riservata una prassi meno rigida rispetto a quella applicata per le altre categorie.

DONNE: Gli stranieri che sono sposati con donne svizzere godono lo stesso trattamento riservato alle straniere che hanno sposato cittadini svizzeri. Né gli uni, né le altre cadono sotto il regime di restrizioni. I figli usufruiscono degli stessi diritti.

STRANIERI CHE NON ESERCITANO UN'ATTIVITA' LUCRATIVA: Per quanto concerne gli stranieri che non esercitano un'attività lucrativa, già lo scorso anno è stata introdotta una prassi d'ammissione più rigida. Anche in futuro essa verrà applicata rigorosamente.

LAVORATORI INVALIDI: I lavoratori che hanno contratto una invalidità in Svizzera non cadono sotto le restrizioni previste dall'Ordinanza.

Un libro per tutti :

VARTAC

Anche quest'anno, per la premiazione del secondo concorso Moja Vas, il Centro Studi Nediža ha pubblicato, presso la tipografia udinese di Del Bianco, l'ormai tradizionale volumetto «Vartac» (l'orticello).

I ventiquattro testi di bambini e ragazzi (uno per pagina), estesi nel dialetto locale, trascritti nella grafia convenzionale slava, sono illustrati con disegni di Paolo Petricig. La copertina, anche quest'anno, è riservata al disegno di un bambino: Stefano Noacco, scolaro di prima elementare di Taipana.

Più che un giornalino, l'opuscolo appare come un piccolo libro di lettura. La sem-

plicità dei brani, infatti, rende facile e divertente la lettura a tutti, grandi e piccini e, per il curioso, rende possibile un confronto fra le varie parlate dei paesi sloveni che vanno da Resia a Prepotto.

Un volumetto, dunque, cui nessuno dovrebbe rinunciare, proprio perché in ogni brano c'è una parte della nostra vita (la casa, la famiglia, gli animali, i ricordi...) vista e vissuta dai nostri bambini. Per chi esige ancora di più, esso offre allo studioso materiale linguistico piuttosto interessante.

Centro Studi Nediža-Vartac (Moja Vas) - Del Bianco - Udine, 1975 - pag. 24.

v.

NAŠI KOZOUČI

Naši kozouci. Kos naše zgodovine in kulture. Takšni so u Benečiji kot na Gorenjskem, Dolenjskem ali Štajarskem. Tradicije ne

poznajo konfinu. Na njih smo sušili seno in pšenico za dobrodišeči kruh. Škoda, da ga je bilo malo...

Na sliki dva naša tipična kozouca.

PIŠE PETAR MATAJURAC

Dragi brauci!

Vičkrat poslušam pripovedovat buoge ljudi, da imajo te bogati in te močni pravico tu gajufi, da djelažo, kar čjejo, kar ni parpuščeno te buogim. Glih takuo pravijo, da kot ni kruha, mesa in ljepih obljek za te buoge, glih takuo ni pravice, ker previç košta, je previç draga.

Nekateri «poštene» bogataši pravijo, da tuo ni rjes, da tuo iznašajo na dan te buogi, da tuo pripovedujejo iz nevošljivosti do te bogatih.

Jast pa vam pravim, dragi brauci, da buj ku ratavam star, buj spoznavam, da je pravica te bogatih krivica za te buoge.

Gajažo se takuo umazane reči, da svjet zmjeraš buj smardi.

Buj ku so ljudje bogati, močni, buj ku so na visokem položaju, buj smarde.

Današnji dan velja še narbuj tisti pregovor, da riba pri glavi smardi.

U Rimu imamo ministre, ki so se pustili podkupit od petrolejskih družb. Inkasirali so na stuotke milijonu lir, a Italijo in nas use so oškodovali za stuotke milijardu lir, ki se sujejo u gajufe tistih petrolejcev, ki so jih podkupili. Teh ministru niso zaparli. Obedan jih na kliče pred sodišče!

Njeki bankir, po imenu Sindona, je bui gospodar narbuj velikih bank u Italiji. Napravu je bankarot. Naciganu je Italijo za stotke milijardu lir. Namest, da bi ga zaparli, so mu dali pasaport in sada uživa njega milijarde u Ameriki. Pri nas sta buoga noviča kupila na rate pastjejo. Potle je mož zgubiu djelo. Ostala je za plačjat še ena rata, 35 taužent lir. Ker jo

ni mogu plačjat, so paršli sodniki (pignoratori) in odnesli pastjejo izpod rit.

Pred ljeti je u Val Susi napravu bankarot gospodar velikih fabrik, milijardar Felice Riva. Sedem mjesecu ni plačjavu djelucu in lepuo spravju denar, ki mu je narasu na milijarde. Potle je dau bankarot. Sodniki so ga bli zaparli, a so ga hitro izpustili. Oduzeli so mu bli pasaport in so mislili, da ga bojo takuo imjeli parpetega.

Ker pa usi vemo, da za milijarde se kupi lahko, ne samo pasaporta, pač pa cjelo Italijo, je Felice Riva paršu do drugega pasaporta in jo popihu u Libano, kjer že puno ljet uživa milijarde, ki jih je ukradu djelucam.

Pred lanskem so zaparli u Veneciji njekega gospoda Marzolo, ki je opravju bankiske in valutne operacije. Pravijo, da je nategnu ljudi za viç milijard lir. Sada živi Morzolo fraj, kot gospod, ker so ga spustili iz paražona. Na dan 24. julija ljetos je umaru u izolacijoniski celici rimskega paražona Ribibbia, civilni invalid Vinicio Pamponi, star 44 ljet.

Imeu je raka (tumor) in namest, da bi ga zdravili, so ga izolirali. Ker je bui že operiran u garlu, je bui paršu ob glas. Ni mogu govoriti in prositi pomoçi. Umaru je u strašnih bolečinah. Al veste, zakaž so ga bli zaparli? Zatu, ker je popiu eno pivo u njekem baru in jo ni mogu plačjat!

Kajšna razlika, kajšna «diferenza»! Al se zmislite, kadar so zaparli generala Micelija? Parjelo ga je «slavo», ker bi bui muoru odgovarjat sodnikom u Padovi. Ves cajt,

ki so ga daržali zapartega, je preživeu u luksuznem špitalu! Pred par ljeti so zaparli enega djeluca, ki je bui brez djela in ga obsodili na eno ljetu paražona. Zakaž? Zatu, ker je uzeu eno jabuko iz kište njekega kamiona, da bi jo nesu damu svojemu otroku! Potle pravijo, da je pravica glih za use! Ne samuo, da tuo pravijo, tuo je tudi zapisano u leçu in po usjek sodišćih. Škoda, da je tuole zapisano za harbati sodnikov!

Pretekli tjedan se je zgodila u Rimu druga debela, ki jo niso mogli požrjeti še Rimljani, ki so znani dobri požeruhi. Narbuj bogata družina u Rimu, če ne u cjeli Italiji, «Principi Torlania» ni plačevala nad 15 ljet obenh dajatev rimskemu komunu. Nazadnje so jih le «zašarafali». Obsodili so jih, da so muorli plačjat komunu eno milijardo in 30 taužent lir. In so jih plačjali, a kaj se je zgodilo? Tisti, ki ima milijarde, dobi lahko narbuože advokate. Na kratko povjeda: Kamun jim je muoru varniti ves denar, do zadnjege centezima.

Prej ko je umaru esator u Škrutovem, mi je ankrat zaupu, da je muoru samuo u štirih komunah naših dolin napraviti 5.865 «pignoramentu» zatu, ker niso mogli ljudje plačjati dajatev. Zau pu mi je tudi, da so se mu usmilili, ker niso imjeli kaj jesti doma. Zatu vam pravim, da kar je pravica za te bogate, je krivica za te buoge.

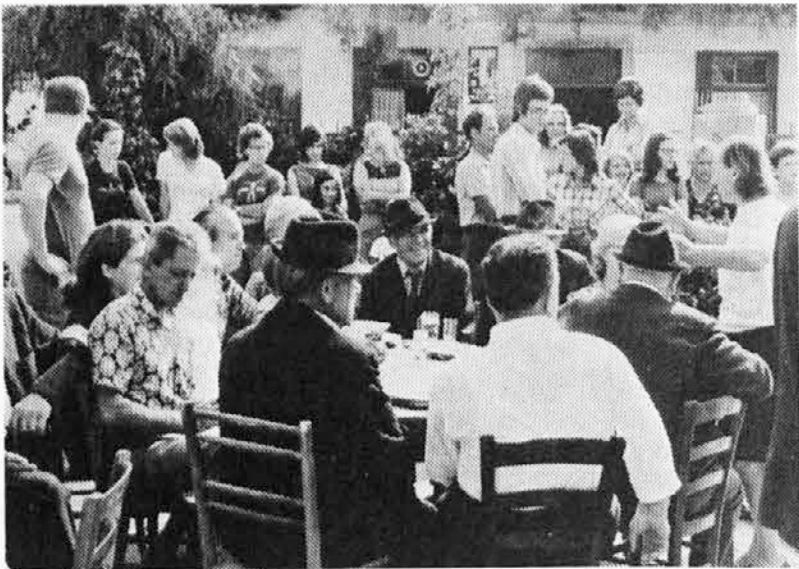
Vas pozdravja vaš
Petar Matajurac

KAJ SE JE ZGODILO PO NAŠIH DOLINAH

ŠPJETAR

PETJAG

Naši aktorji na petjaškem «Carosellu»

Kako lep praznik zastoja...

V Petjagu se je muorlo marskajšnemu zdiat pručudno videt tu dielunik vse judi obliečene, ku de bi biu te narguorš senjan an že pred pudnem videt ta za mizah može an ženè jest gubance an pit vino na buče!

Tuole je bluo videt na sred vasi Petjaga, te zadnje dva dni miesca luja. Kar pa smo zagledal tudi filmske aparate, fotografe an celò «troupe», smo zviedli, de te li so napravjal v Petjagu reklamo «Carosello» za televizijo an de te parvi protagonist je bla domača gubanca.

Študijski Center «Nediža» je lepuo napravu vse kontakte s komunam an je ponudu filmski skupini tudi kompetentnega organizatorja, ki je biu prof. Pavel Manzini iz Špietra.

On je napravu vse, takuo de na «sejmu» so bli kioški pokriti z brušjanam an čeče, ki so «prodajale» gubance, brejar an plesauci, mize za

judi ta na placu. Celè dva dni so godli naši znani armonikarji Ližo an Ennio Jussa, Eugenio Pikon je pa godu svoj bas. Pielu so te mladi od pieuskega zbora «Pod Lipo» iz Dolenjega Barnasa.

Narbujo so se muorli truditi: Natale Berginjan iz Špietra, Milio Qualizza iz Dolenjega Barnasa an še Milio Koren iz Špietra, ki je muoru — ku vsi — jest gubanco an pit vino an žganje zastonj an se stuort cieud an objemat od nieke biondaste lepote. Med družim je biu tudi naš humoristični Janez Senosiekar iz Špietra.

Vsi so šli damu veseli, posebno tisti, ki so zaslužil deset taužint na dan gor na vse, za an dobar milijon lir skupe. Narvenč zaslužak bojo imiel pa naši gubancarji, kar bo na televizijo paršla reklama «Carosello», čisto zastonj. Liepa hvala študijskemu Centru «Nediža» za tole koristno pobudo an posebno prof. Manziniju za lepo organizacijo domačega televizijskega praznika!

Godci Ližo Juša in Genio Pikon

Gorenji Barnas

Seja KPI za probleme naše vasi

Puno judi se je zbralo na 28. luja v Gorenjem Barnasu v oštariji «Cividin» na seji, ki so jo sklicali komu-

nisti od naše vasi. So diskutirali probleme, ki judje želijo predstaviti komunski upravi: tele naše vasi so narbujo zapuščene in imajo več potrebe. Predstavili je sekcijo KPI Franko Karlič iz Podbarnasa.

POD AZLO VASKI PRAZNIK

Kakor usako ljetu, je bil na lepem kraju, kjer se zlivata reka Erbeč in Aborna, tradicionalni praznik vasi. Dobra pijača in jedača je privabila puno judi, ne samo od naših krajev, pa tudi iz sosedne Furlanije.

Lepuo je, da sada tudi Furlani obiskavajo naše «fešte» in se veselijo z našo muziko in navadami.

PODBARNAS

U torak, 5. avgusta, je umarlu u videmskem špitalu Bernarda Fon, poročena Strazzolini. Stara je bila 65 ljet. Njena smart je globoko pretresla use. Ohranili jo bomo u ljepem spominu. Pogreb je biu u Gor. Barnasu u sjedo, 6. avgusta. Družini izrekamo naše globoke sožalje.

NOVE UČITELJICE IN UČITELJI DIPLOMIRALI NA UČITELJIŠČU

Na špjetarskem učiteljišču je diplomiralo ljetos 30 učiteljic in učiteljev, internistov in privatistov.

Na tem učiteljišču se šolajo mladinci in mladinke iz naših dolin, pa tudi iz laškega, kar je razvidno tudi po priimkih.

Letos so tu opravili višjo maturo (interni):

Clara Blasutig, Tiziana Conzuti, Isabella Coren, Loredana Hrast, Fulvio De Grassi, Edi Dorgnach, Paolo Galliussi, Ferdinando Marcolin, Antonella Marinig, Elvira Melissa, Maurizio Pizzo, Edda Qualizza, Maria Pia Snidarcig, Iginia Strazzolini, Franca Tomasietig, Ida Tomasietig, Sara Tonini, Vittorino Zatti, Giuliano Qualizza.

Privatisti:

Bianca Birri, Danila Casarotti, Lucia Del Negro, Giovanna De Paoli, Olindo Cesare Matiussi, Angelino Mazza, Glauco Pittioni, Maria Romana Rizzi, Roberto Serafini, Paola Zangirolami, Liliana Zorzenon.

SOVODNJE

U zadnji številki Noveega Matajurja smo dali kratko novico, da je umaru u čedadskem špitalu 63 ljetni Vigi-Alojz Čičigoj. Dali smo kratko novico zato, ker smo bli šli že u štampe, ko nas je Alojz zapustu. Dolžni smo zapisat o njem vič kot nekaj vrstic.

Rajnik Alojz je biu član zavedne in progresivne družine, ki je puno pretarpjela pod fašizmom, pa tudi po njem. Tudi Alojz je puno tarpeu in biu preganjan. Mati, Marija Blazutič, je kot zavedna Slovenka učila jubezan do našega jezika in kulture tudi svoje številne otroke. U zadnji ueski so odpeljali dva nje sinova Nemci iz Francije u koncentracijsko taborišče, u lagarje.

Gusto je umaru u Nemčiji kot ujetnik in buoga mati ni nikdar dobivala za njim penziona. Kot italijanskega vojaka so ujeli tudi Alojza in ga odpeljali u Nemčijo, čeprav je biu ranjen. Iz Nemčije se je varnu konec ljeta 1945. Fašizem ga je preganju že mladega. Ljeta 1942 pa je imeu pred vojaškim sodiščem u Trstu proces.

Biu je zmjeraj progresist in zaveden Slovenec, član naših organizacij in SIAU. Kako so ga usi imjeli radi je pokazu njega pogreb. K zadnjemu počitku ga je spremljalo puno judi, parjatelj in znanecu. Ohranili ga bomo u ljepim spominu.

Rajnik Alojz Čičigoj

DREKA

Kriza komunskega sveta - Odstopilo 7 konselirju u DC Kreganje u družini

U njeki naši vasi, u rečanski dolini, smo poznali družino, ki jo je patriarhalno komandiral stari oče. Kadar kaj ni šlo prav, da so se morali kregat, je stari oče sklicu use u hišo, zaparu use okna in zaklenu hišne urata, da se ne bo čulo kreganje po vasi, da se ne bojo ljudje veselili in se jim smejali. Kadar so se lepo nakregali, učasih tudi stepi, je nono odparu okna in urata, potle so šli usak po svojim djelu kot dobri parjateji. Use zgleda in kaže, da se ne ravna DC u Dreki po zgledu tele naše družine. Nič se ne boji, če poslušajo ljudje nje kreganje, če se tuole kreganje čuje še po drugih vaseh, po drugih komunah in po drugih dolinah. Nič se ne boji, če se ji bojo ljudje smejali.

U Dreki so se med demokratizirani takuo garduo skregali, da je odstopilo 7 od 12 konselirju, ki so bli izvoljeni 15. junija letos in če bi ne podpirali nove «giunte» socialisti, bi kamun dobiu komisarja od Prefektore, da bi ga administriru.

Ljudje pa morajo vjedet, da bi muorli komisarja sami plačjat. Zakaj so potem šli votat 15. junija? Komun in ljudje ne smjejo tarpjet zavojo notranjih arzpirtij in kreganja u DC.

Zakaj je odstopilo 7 konselirju? Kar so pisali drugi časopisi (giornali), ne bo daržalo. Pisali so, da so odstopili, ker je sedanja «giunta» podparta od socialistov. Domačini u Dreki pa znajo povjedat, da je nastala kriza u komunskem svetu zavojo tega, ker so razdelili komun na dva bloka:

Vasi od Trušnjega do Dreke imajo use ašešorje, od Trinka naprej pa obednega.

Mogoče se pa še kaj drugega skriva za odstopom sedmih dreških konselirju.

Naj bo takuo ali drugače je žalostno, da je paršlo do te krize u momentu, ko bi morau začeti novi komunski svet opravjat svoje djelo in reševat probleme, ki jih ni malo. Upamo, da bo premagala use dobra pamet, da rešijo krizo na način, ki bo narbujo pošten, da bo odgovarju interesam useh vasi in useh ljudi. Odstopili so naslednji konselirji:

Mario Namor iz Brjega (bivši šindak), Petar Trušnjak iz Očnega Brda, Gianni Tomazetič in Silvio Floreančič iz Debenjega, Silvano Rukin iz Malinskega in Petar Škuderin iz Petarnjela.

BELGIJA

Iz Belgije nam sporočajo žalostno novico. Dne 23.3.1975 je umaru zavojo minatorske boljezni Dreščič Marjo, Goltinu iz Obrank. Imeu je 52 ljet. Rajnik Marjo je djelu vič ljet u rudniku. Potem so mu dali invalidski penzion, ki ga, na žalost, ni mogu uživati. Biu je pošten delavec in dobar družinski oče. Njegova družina nam je pošjala sliko, da jo objavimo u drag spomin usem tistim ki so ga poznali, ljubili in spoštovali.

Rajnik Mario Dreščič iz Obrankov, ki je umrl v Belgiji

FESTA DI S. BARTOLOMEO A VERNASSO

VENERDI' 22 AGOSTO 1975

Ore 17: Apertura festeggiamenti
Ore 21: Ballo con il complesso FORUM JULI

SABATO 23 AGOSTO 1975

Ore 17: Apertura chioschi
Ore 21: Ballo con il complesso BUON UMORE
Ore 20.30: Proclamazione di «Mister Quintale». (Premi per tutti i partecipanti al di sopra del quintale)

DOMENICA 24 Agosto 1975

Ore 10: Apertura chioschi
Ore 17: Rassegna dei cori delle Valli
Ore 18: Giochi per bambini
Ore 19: I trofeo di Tiro alla fune tra i paesi delle Valli
Ore 21: Premiazioni e ballo con il complesso BUON UMORE

LUNEDI' 25 AGOSTO 1975

Ore 17: Apertura chioschi
Ore 21: Ballo con il complesso FORUM JULI
Ore 24: Chiusura festeggiamenti con falò sul greto del Natisone

PRAZNIK SV. JERNEJA V DOL. BARNASU

V PETEK 22 AVGUSTA 1975

Ob 17. uri: Začetek praznika
Ob 21. uri: Ples z ansamblom FORUM JULI

V SOBOTO 23 AVGUSTA 1975

Ob 17. uri: Otvoritev kioskov
Ob 21. uri: Ples z ansamblom BUON UMORE
Ob 20.30 uri: Proglasitev «Najtežjega moža» (Nagrade za vse udeležence nad sto kg)

V NEDELJO 24 AVGUSTA 1975

Ob 10. uri: Otvoritev kioskov
Ob 17. uri: Revija pevskih zborov iz Nediških dolin
Ob 18. uri: Otroške igre
Ob 19. uri: I. trofej vlačanja vrvi med vasmi nediških dolin
Ob 21. uri: Nagrajevanje. Ples z ansamblom BUON UMORE

V PONEDELJEK 25 AVGUSTA 1975

Ob 17. uri: Otvoritev kioskov
Ob 21. uri: Ples z ansamblom FORUM JULI
Ob 24. uri: Zaključek praznovanja s kresom ob reki Nediži